

Мирјана М. Стакић*

Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

УПОЗНАВАЊЕ СА ФРАЗЕОЛОГИЗМИМА У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ**

Апстракт: Једна од новина реформисаног *Програма наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања* (2019), који ће у нашим школама почети да се примењује од школске 2021/2022. године, јесте и увођење устаљених језичких израза у садржаје и фразеологизама у исходе предмета Српски језик, што представља значајан корак ка методичком утемељењу фразеологије у млађим разредима основне школе. Због тога се у раду дају конкретне методичке препоруке како приступити обради фразеологизама у млађим разредима основне школе и указује на терминолошку неусаглашеност појмова у програмским садржајима, исходима учења и упутству за дидактичко-методичко остваривање програма, која може утицати на избор језичке грађе и тиме ставити ученике четвртог разреда у неједнак положај када је реч о богаћењу речника фразеологизма. Импликације се односе на уједначавање терминологије; усклађивање исхода учења са захтевима савремене методичке теорије и иницирају потребу даљих истраживања и методичких радова који ће се бавити питањима изучавања фразеологизама у млађим разредима основне школе.

Кључне речи: српски језик, фразеологизам, методички приступ фразеологизма, млађи разреди основне школе, ученик.

УВОД

Увођење устаљених језичких израза и фразеологизама у наставу српског језика у млађим разредима основне школе једна је од новина након реформе *Програма наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања* (2019), који ће у пракси почети да се примењује од школске 2021/2022. године. У садржаје наведеног програма уведени су *устаљени језички изрази* и лексич-

* mirjanastakic073@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта *Настава и учење: проблеми, циљеви и перспективе*, бр. 179026, чији је носилац Педагошки факултет у Ужицу, а који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ко-семантичке вежбе¹ којима се одређује значење устаљених израза, а програмским исходима конкретизовано је да ученик по завршетку четвртог разреда „препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији” (*Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2019: 2). То не значи да садржаји о фразеологизмима нису били заступљени у уџбеницима српског језика за млађе разреде основне школе и пре реформе. Резултати истраживања ауторке М. Николић показали су да су они били заступљени и да је реч о садржајима који су омогућавали да „ученик препозна фразеологизме у свакодневној говорној пракси и прошири свој лексички фонд усвајајући конкретне фразеолошке јединице” (Николић, 2012: 60). Када је реч о старијим разредима основне школе, Р. Цвијетић је анализирао уџбенике за осми разред и установио да су „основношколски уџбеници креативнији у односу на уопштене програмске захтеве и декларативна дидактичко-методичка упутства” (Цвијетић, 2004: 21). Ауторка Б. Никић указује да се у основној школи садржаји о фразеологији „јављају спорадично у радним свескама и различитим приручницима”, да мали број методичких радова „говори искључиво о месту фразеологије у настави матерњег језика” и издваја два приручника за наставнике (Коцић, 2001; Ломпар и сар., 2014) који „успешно уводе фразеологизме у наставу” (Никић, 2020: 196). Ситуација није била боља ни када је реч о средњој школи. Цвијетић истиче да се у средњошколском образовању фразеологији и фразеологизмима посвећивало мало пажње, будући да се до 1991. године нису ни помињали у наставним програмима и уџбеницима, као и да приступу фразеологизмима у средњошколској граматици Ж. Станојчића и Љ. Поповића недостаје методичка усмереност (Цвијетић, 2004: 21).

Дакле, фразеологизми су тек реформом наставног програма уведени у програмске исходе предмета Српски језик у четвртом разреду основне школе. Тиме је, у односу на претходне програме, учињен значајан квалитативни помак који доприноси методичком утемељењу фразеологије у настави српског језика у млађим разредима основне школе. Међутим, успешност укључивања фразеологије у наставу српског језика у млађим разредима основне школе условљена је и 1) квалитетом будућих уџбеника, тј. садржајима из фразеологије, који ће представљати репрезентативне језичке примере, и методичком апаратом која прати њихову лингвистичку и семантичку обраду и 2) квалитетом методичких приступа које ће наставници примењивати у њиховој обради. Због тога ћемо у раду указати на потенцијалне потешкоће које могу настати услед неусаглашености програмске терминологије и дати неке конкретне препоруке које се тичу методичког приступа фразеологизмима у млађим разредима основне школе.

¹ У методичкој литератури се и *фразеолошке вежбе* издвајају као врста језичких вежби (в. Пурић, 2018: 171).

ТЕРМИНИ УСТАЉЕНИ ЈЕЗИЧКИ ИЗРАЗИ И ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У ПРОГРАМУ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК У ЧЕТВРТОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

У Програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања упоредо се јављају термини *устаљени језички изрази* и *фразеологизми*. Реч је о томе да су садржајима програма за српски језик обухваћени *устаљени језички изрази*, а исходи наставе и учења се односе на препознавање значења *фразеологизма*. Из претходно наведеног произилази питање да ли су *устаљени језички изрази* термилошки изједначени са *фразеологизмима*. У прилог томе да јесу говори то што се у *Упутству за дидактичко-методичко остваривање програма* користе оба термина (в. *Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2019).

Фразеологизми јесу устаљени језички изрази, али у устаљене језичке изразе спадају и *клишеи* (*стереотипни изрази*) и *термилошке синтагме*. Ауторка М. Ђукић указује на различитост наведених термина и наводи да „дефиниција клишеа (стереотипних изрза) експлицира да су то устаљене лексичке јединице, обично настале по утврђеном обрасцу, које се учестало употребљавају у одређеној врсти текста” (Ђукић, 2017: 240). Ауторка Н. Вуловић издваја и *фразеолошке стереотипе*, и наводи да су то језички стереотипи који се „огледају у фразеолошком материјалу” и изражавају „како изразима, тако и појединим устаљеним поређењима (клишеима) итд.” (Вуловић, 2015: 128). Такође, и *термилошке синтагме* имају устаљену структуру. У лексиколошкој литератури оне се разликују од *фразеологизма* које карактерише експресивност (Ђукић, 2017; Мршевић Радовић, 1987). У граматици Ж. Станојчића и Љ. Поповића наведено је да у термилошке синтагме спадају „вишечлани називи појмова у наукама и струкама, али и у свакодневной комуникацији” (Станојчић и Поповић, 2011: 205). Несумњиво је да су ученици четвртог разреда усвојили и користе неке од тих назива као део свог активног лексичког фонда, попут синтагми *ужичка пришта*, *љута паприка* и слично. Станојчић и Поповић овакве устаљене јединице термилошког карактера убрајају у фразеологизме, али и истичу да се „у научном стилу језика, врло често сматрају и само вишечланим терминима, а не фразеологизмима (фраземима)” (Станојчић и Поповић, 2011: 205). Ауторка Б. Мишић наводи „да у науци не постоји јединствено мишљење о томе који језички материјал треба уврстити у фразеолошке јединице” (Мишић, 2013: 156), а ауторка Драгићевић указује да се у *Речнику САНУ* термином *синтагма* означава *термилошка синтагма*, а да се термин *израз* користи за *фразеологизам* (Драгићевић, 2010: 42).

Покушај да се избегне увођење термина *фразеологизам* у млађе разреде основне школе његовим описним образлагањем (*устаљени језички израз*) у овом случају није најсрећније решење, јер може бити узрок потенцијалних нејасноћа које се могу спречити простим усаглашавањем програмске термино-

логије. Разлози за то постоје. Ауторка Драгићевић наводи да је за фразеологе и лексикографе важно „питање разликовања фразеологизама од термилошких синтагми и устаљених фраза” (Драгићевић, 2010: 42). Међутим, и ако занемаримо ове научне разлоге, наведена термилошка неусаглашеност може негативно утицати на обим, па и квалитет садржаја, тј. примера које ће се наћи у будућим уџбеницима који ће почети да се примењују од школске 2021/2022. године и примера који ће од стране наставника бити употребљени као предмет вежбања, тј. семантичке обраде на часу.

Поред термилошке неусаглашености, постоји и неусаглашеност када је реч о претходно наведеном исходу да ученик *препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији са методичким принципом поступности и систематичности*, јер је потребно да се крене од уочавања фразеологизама. Тај принцип није нарушен када је реч о стилским фигурама (поређење и персонификација) јер се ученик поступно, прво оспособљава да их уочи, а потом и да разуме њихову улогу у књижевном делу. Ауторка Б. Никић указује да су категоријалне особине фразеологизама око којих су се први наши фразеолози усагласили следеће: „устаљеност (репродуковање у готовом облику), чврста структура и посебно значење које не представља збир значења лексема од којих су састављени” (Никић, 2020: 25). И у страниј литератури се истиче сложеност и стабилност структуре и идиоматичност фразеолошке јединице (Burger, 2003, према: Куртума и Ристић, 2017: 54), која „представља семантичку трансформацију компоненти унутар фразеолошке јединице” (Куртума и Ристић, 2017: 54). Довољно је да учитељ познаје категоријалне особине око којих су се српски фразеолози усагласили како би и ученике могао да усмери да фразеологизме препознају, тј. уоче и у разговорној комуникацији и у књижевним текстовима. Но, у исходима нису наведени књижевни текстови, већ су фразеологизми везани само за свакодневну комуникацију чиме се не обавезују ни аутори уџбеника да у граматикама заступе и примере из књижевних текстова. Уочавање фразеологизама у књижевним делима и њихова семантичка анализа чвршће би повезала наставу језика са наставом књижевности, што и јесте један од захтева савремене методике. Наведено захтева и детаљну анализу свих књижевних текстова који су обухваћени програмом наставе и учења како би се издвојили фразеологизми који се у њима јављају, а такође, то би обавезало и ауторе читанки да таквом исходу прилагоде методичку апаратуру, тј. да након сваког текста у коме се јављају фразеологизми заступе и адекватна питања којима би се анализирали њихово значење и функција. Такође, и практичари би на часовима књижевности, током анализе књижевних текстова више пажње обрађали на фразеолошке јединице које се у њима јављају. Оне, у зависности од конкретног дела, могу имати имати различите функције, почев од удела у језичкој карактеризацији ликова па до карактеристике особености индивидуалног стила аутора у чијим се делима јављају. На пример, у програмским садржајима за четврти разред налази се народна песма *Јетрвица адамско колена*. Током тумачења значења фразеоло-

шке јединице у њеном наслову може се направити корелација са верском наставом и значење синтагме *адамско колено* довести у везу са изузетним моралним особинама које су красиле Ковиљкин лик. У песми *Љубав* А. Марјановића која је, такође обухваћена садржајима програма за четврти разред основне школе јавља се фразеологизам *мотати се по глави*. Разумевање његовог значења „мислити о нечему, стално долазити на памет” (Оташевић, 2012: 509) допринеће бољем разумевању песме, јер ће помоћи ученицима да доживе и схвате каква размишљања и промене у понашању могу да покрену прве ђачке љубави. Разговор о фразеолошким јединицама које се јављају у драмском тексту *Подела улога* Г. Тартаље, који се такође чита и анализира у четвртом разреду, може бити усмерен ка томе да ученици уоче да оне доприносе да се ликови убедљиво и сликовито изразе. Наведени су само неки примери, а таквом наставом богатио би се и лексички фонд ученика у коме фразеологија није превише фреквентна (Николић, 2006).

Рад на богаћењу речника, по мишљењу Цвијетића, „није механички процес него је то низ осмишљених методичких поступака којима се помаже ученицима да схвате значење појединих речи” (Цвијетић, 2006: 43). Фразеологизам не може постати део активног лексичког фонда ученика ако изостане разумевање његовог значења, а резултати истраживања ауторки Е. Бербић Колар и М. Жуљ су показали да ученици четвртог разреда не знају да одреде и значења неких фразеологизама које користе у личној комуникацији (Verbić Kolar i Žulj, 2015). Из наведеног произилази и сложеност методичког приступа фразеологији, јер је реч о приступу којим се спајају све области предмета Српски језик (Књижевност, Језик и Језичка култура). Поред тога, фразеологија је погодна, према мишљењу ауторке Никић, и „за остваривање међупредметне корелације” (Никић, 2020: 210). Претходно поменута ауторка даје пример да се у старијим разредима основне школе на часовима биологије могу тумачити фразеологизми који садрже фитониме и зоониме (Никић, 2020: 209). Они се у млађим разредима основне школе могу тумачити и на часовима предмета Познавање природе и друштва.

Када је реч о настави српског језика, све су то биле ситуације када је семантичка анализа фразеологизама представљала само сегмент наставног часа, јер су фразеолошка вежбања углавном била уткана у језичка вежбања или се о значењу фразеологизама разговарало током анализе књижевних дела. И тако сегментиран приступ фразеологији има своје методичке специфичности. Када је реч о фразеолошким вежбама, ауторка Мишић запажа да се њима „никад се не посвећују цијели часови, већ 10–20 минута часа” (Мишић, 2013: 163). Такође, она наглашава и функционалност оваквих вежбања „јер омогућавају самосталан рад ученика и подстичу их на креативност” (Мишић, 2013: 165).

Тумачење фразеологизама на часовима књижевности, према мишљењу ауторке Ђукић, захтева да се испоштује принцип погодности који „подразуме-

ва да се фразеологизми тумаче онда када се нађу у тексту” (Ђукић, 2017: 243). Осим семантичке анализе, они се током тумачења књижевног дела могу анализирати и са аспекта стилистике (Мишић, 2013: 158; Џвијетић, 2004: 22). Но, сложеност интерпретативног захтева током тумачења књижевног дела и само тумачење фразеологизма као стилског средства условљени су узрастом ученика, па се у млађим разредима основне школе могу примењивати само неки сегменти таквог приступа.

Реформа наставног програма створила је услове да практичар у млађим разредима основне школе по први пут буде у ситуацији да обради наставног садржаја који се односи на фразеологизме посвети читав час. То захтева и изграђен методички приступ. Због тога ћемо у наставку рада дати неке методичке препоруке за обраду фразеологизама у млађим разредима основне школе.

МЕТОДИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОБРАДУ ФРАЗЕОЛОГИЗАМА У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

У методичким препорукама за обраду фразеологизама у млађим разредима основне школе полазимо од конкретних смерница које су дате у *Упутству за дидактичко-методичко остваривање програма* да обрада наставног садржаја који се односи на *устаљене језичке изразе*, као и садржаја који се односи на *речи истог облика, а различитог значења* и *речи истог значења, а различитог облика* требало би

„да се заснива на бројним примерима који су ученицима познати, јер би им помогли да боље разумеју и да употребљавају дате лексеме у спонтаној комуникацији, што би допринело обогаћивању њихове језичке продукције и унапређивању њихове комуникативне компетенције. Изузетно је значајно да се ове лексеме и устаљени језички изрази не изучавају изоловано, изван контекста, већ је потребно указати ученицима на њихову функцију у стварној језичкој употреби. Требало би, између осталог, разговарати са ученицима о посебним (стилским) ефектима које ове лексеме и фразеологизми имају у одређеном тексту. Ово градиво би требало повезати са наставом књижевности, будући да књижевно дело обилује лексичким слојевима, којима се изграђује и књижевни и језички укус ученика” (*Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2019: 6).

Из претходно наведених програмских упутстава уочавају се следеће методичке препоруке:

1. ученици се у фразеологију уводе посредством довољног броја примера који су им познати из свакодневне комуникације;
2. устаљени језички изрази се не изучавају изван контекста;

3. током изучавања устаљених језичких израза ученицима је потребно указати на њихову функцију у стварној језичкој употреби;
4. градиво из фразеологије би требало повезати са наставом књижевности;
5. током анализе књижевних текстова са ученицима ваља разговарати о ефектима које фразеологизми који се у њима јављају остварују.

Наведене препоруке су у складу са савременим методичким захтевима да наставни рад током кога се изучавају језичке појаве „треба да је најчвршће везан за животну, језичку и уметничку праксу”, односно да је потребно „избећи немотивисане и формалистичке примере” (Николић, 2012: 633–634). Према мишљењу ауторке Николић, општи принцип који треба применити у обради фразеологизама „јесте да се пође од дечјег искуства о употреби фразеолошких јединица у свакодневной говорној пракси, да би се дошло до њихове структуре и семантике, а на крају и до стилистичке функције фразеологизама у књижевном тексту” (Николић, 2012: 61). Ситуирање фразеолошких јединица у контекст свакодневне језичке праксе, која је ученику четвртог разреда искуствено блиска и интересантна, захтева конструисање адекватних језичких предлогака. Истраживање мишљења учитеља о мотивационој вредности језичких предлогака у уџбеницима граматике за четврти разред, који се још увек користе у нашој наставној пракси (већ је истакнуто да ће нови уџбеници граматике почети да се примењују од школске 2021/2022. године), показало је да практичари сматрају да језички предлошци, нису у великој мери „ученицима интересантни и актуелни и не упућују ученике на унутарпредметну и међупредметну корелацију и не мотивишу ученике да самостално истражују и уче” (Стакић, 2017: 328). Дакле, пред ауторима будућих граматика за четврти разред је одговорност да саставе или приреде лингвометодичке текстове који ће бити засићени довољним бројем фразеологизама који су ученицима познати из свакодневне комуникације,² јер лингвометодички текст представља језичко полазиште у обради фразеологизама, а његовом читању и каснијој анализи претходи адекватна припрема у виду мотивације.

Обради фразеологизама приступа се индуктивним путем. У млађим разредима основне школе не уче се дефиниције, већ се у складу са програмским упутствима појмови описно образлажу. То појмовно образлагање, када је реч о фразеологизмима, подразумева да се кроз довољан број примера ученицима покаже да су фразеологизми језичке јединице које одликује сложена структура и чврста веза међу речима. Најлакше је кренути од примера фразеолошких

² Претходно је истакнуто да неусклађеност терминологије у програмским садржајима и исходима предмета Српски језик може отежати рад у избору адекватних језичких примера како ауторима уџбеника тако и практичарима. У Републици Србији ће на тржишту бити више уџбеника граматике, па ће и ученици бити у неједнаком положају када је реч о богаћењу речника фразеологизмима.

јединица које по типу структуре спадају у синтагме. Дакле, у складу са принципом поступности, посредством довољног броја примера, ученике ваља упутити да прво запазе, тј. уоче фразеологизам као сложену и устаљену језичку јединицу и схвате да „не могу мењати ни ред речи ни саме речи у њој” (Драгићевић, 2010: 24). Потом се прелази на рецепцију која претходи разговору о значењу. Семантичка анализа подразумева усмеравање ученика ка увиђању да фразеологизам као сложена језичка јединица има јединствено значење. Оно настаје процесом десемантизације који може изазвати тешкоће у разумевању јер је семантички садржај фразеологизма „резултат појмовне обраде информација из човековог непосредног окружења и искуства које из њега црпи, често у садејству са значајним цивилизацијским тековинама” (Штрбац, 2018: 9). Ауторке Е. Бербић Колар и М. Жуљ наглашавају да је очекивано да пренесено значење фразеологизма изазове комуникацијску препреку код ученика млађег школског узраста (Berbić Kolar i Žulj, 2015: 150). Због тога се током разговора о значењу фразеологизам увек посматра у контексту одређене разговорне ситуације или текста у коме је употребљен и има и одређену експресивну вредност и бирају се примери који су ученику познати или искуствено блиски. Дакле, са аспекта струке, разликује се методички приступ фразеологизмима као устаљеним језичким јединицама које се одликују категоријом експресивности од методичког приступа терминолошким јединицама које не карактерише ова функција, чиме се поново враћамо на питање неуједначености терминологије у програму. Категорија експресивности, поред тумачења значења, подразумева и разговор о емоцијама које се датим фразеологизмом у конкретној језичкој употреби исказују, што чини донекле спорном и формулацију у исходима да ученик *препозна значење фразеологизама*.

Након што се ученици оспособе да препознају, тј. уоче фразеологизам и схвате његово значење, могу се организовати и различите врсте вежбања, попут морфолошких, синтаксичких или стилских. Реч је о вежбањима у којима би језичку грађу представљали фразеологизми, а она се функционално могу примењивати на часовима граматике или књижевности. Током морфолошких вежбања ученици могу уочити која врста променљивих речи, тј. речи које мењају облик (у складу са програмском терминологијом) улази у састав фразеологизма. Током синтаксичких вежбања, пошто су обрадили реченичне чланове, ученици могу анализирати синтаксичку функцију фразеологизма унутар реченице у којој се јавља. Током стилских вежби које „подразумевају увежбавање способности нарочитог начина изражавања, тзв. *онеобичавања*” (Јањић, 2008: 77), ученици могу увежбавати проширивање реченица фразеологизмима или коришћење фразеологизама са циљем сликовитог изражавања. Овакве врсте вежбања, осим што доприносе богаћењу речника и утврђивању одређених морфолошких или синтаксичких знања, доприносе и постепеном оспособљавању ученика да самостално препознају, тј. уоче фразеологизме као језичке јединице које одликује сложена структура и када је реч о примерима који им претходно нису били познати.

Резимираћемо да методички приступ фразеологизмима обједињује лингвистичка, књижевна и методичка знања. Он захтева и личну креативност и инвентивност наставника јер је тумачење фразеологизама условљено и специфичним контекстом њихове језичке употребе кроз коју се могу рефлектовати различите изванјезичке околности будући да у процесу фразеологизације, према мишљењу Цвијетића, „у извесном броју случајева значајну улогу могу имати и тзв. екстралингвистички чиниоци” (Цвијетић, 2004: 20). Претходно је истакнуто да се у млађим разредима основне школе бирају примери који су фреквентни у разговорном стилу, али то не значи да као језички предлошци нису погодни и одломци из књижевних текстова у којима се јављају адекватни примери. Важно је да се ученици постепено оспособе да уоче фразеологизме у свакодневној комуникацији и књижевним текстовима, схвате њихово значење и експресивност и њима обогате свој језички израз. Реч је о процесу који пролази кроз три етапе: 1) идентификовање; 2) разумевање; 3) самостална примена. Пут од идентификовања до примене потврђује у наставној пракси „тезу коју заступа нова школа, да знања која ученици стичу морају бити оперативна, а онда и стваралачка” (Смиљковић и Стојановић, 2011: 42).

ЗАКЉУЧАК

Фразеологија је у односу на друге области језика била више него занемарена у настави матерњег језика у основној школи. Реформом програма наставе и учења садржаји из фразеологије ће бити уведени од школске 2021/2022. године у наставу српског језика у четвртом разреду основне школе. Запажена је термилошка неусаглашеност у *Програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања* јер су програмским садржајима обухваћени *устаљени језички изрази*, исходи се односе на *фразеологизме*, а у упутству се упоредо јављају оба појма. Иако она представља настојање да се избегне да ученици у млађим разредима основне школе користе термине, сматрамо да то није добро решење. Термилошка неусаглашеност може изазвати недоумице када је реч о избору примера који ће бити презентовани ученицима и тиме их ставити у неједнак положај када је реч о богаћењу речника, јер у устаљене језичке изразе, поред фразеологизама, спадају и термилошке синтагме. Због тога је једна од импликација овога рада да се уједначи програмска терминологија и препорука је да се предност да термину *фразеологизам*. Поред тога, препорука је да се размисли о измени прописаног исхода учења да се по завршетку четвртог разреда ученик оспособи да „препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији” (*Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања*, 2019: 2). Уместо препознавања значења, потребно је оспособити ученике да прво препознају, тј. уоче фразеологизам као сложену и устаљену језичку јединицу која има

јединствено значење, и то не само у свакодневној комуникацији већ и у књижевним текстовима. Но без обзира на предложене измене програмске терминологије и исхода учења, увођење фразеологизама у четврти разред представља значајан корак ка методичком утемељењу фразеологије у млађим разредима основне школе.

Такође, уочен је и недостатак методичких радова у области фразеологије у млађим разредима основне школе. Он се може донекле оправдати тиме што фразеологизми пре реформе нису били укључени у садржаје програма наставе и учења за млађе разреде основне школе.³ Потребно је ојачати методичке компетенције практичара како би успешно оспособили ученике да уоче фразеолошке јединице, разумеју њихово значење и функцију, што имплицира и потребу будућих истраживања и методичких радова у овој области.

Извори и литература

- Berbić Kolar, E. i Žulj, M. (2015). Frazeologija dječjega jezika. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, LXI(2), 145–156.
- Burger, H. (2003). *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co.
- Вуловић Н. (2015). *Српска фразеологија и религија: Лингвокултуролошка истраживања*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Драгићевић, Р. (2010). *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике.
- Ђукић, М. (2017). Фразеологија у тестовима из српског језика са такмичења за средњу школу. *Књижевност и језик*, LXIV(1–2), 233–246.
- Јањић, М. (2008). *Савремена настава говорне културе у основној школи*. Нови Сад: Змај.
- Коцић, С. (2001). *Кад се речи окамене: мали водич кроз свет идиома или једно кажеш друго мислиш – при том ниси неискрен*. Београд: С. Коцић.
- Куртума, Н. и Ристић, Г. (2017). О важности имплементације фразеологизама у настави страног језика. *Педагошка стварност*, LXIII(1), 52–63.
- Ломпар, В., Живановић, Ј., Кљајић, Н., Марковић, М., Никић, Б. и Чорболоковић, С. (2014). *Асоцијације у настави српског језика и књижевности: приручник за наставнике*. Београд: Klett.

³ Већ је претходно истакнуто да су фразеолошка вежбања углавном била сегмент наставе граматике или се о значењу фразеологизама разговарало током анализе књижевних дела.

- Мишић, Б. (2013). Наставно тумачење фразеологизама у приповеткама Петра Кочића. У Б. Димитријевић (ур.): *Филологија – од науке до наставе*, књига 2 (155–167). Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу. Retrieved October 25, 2020 from the World Wide Web <https://izdanja.filfak.ni.ac.rs/zbornici/2013/od-nauke-do-nastave-knjiga-2>.
- Мршевић Радовић, Д. (1987). *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*. Београд: Филолошки факултет.
- Никић, Б. (2020). *Фразеологизми у лектури за основну школу*. (Необјављена докторска дисертација). Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет. Retrieved October 30, 2020 from the World Wide Web <https://uvidok.rcub.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/4012/Doktorat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Николић, М. (2002). *Стилске вежбе*. Београд: Просветни преглед.
- Николић, М. (2012). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике.
- Николић, М. (2012). Садржаји о фразеологизмима у уџбеницима српског језика за млађе разреде основне школе. *Узданица*, IX(2), 49–64. Retrieved October 1, 2020 from the World Wide Web <https://pefja.kg.ac.rs/uzdanica-god-ix-br-2-decembar-2012/>.
- Оташевић, Ђ. (2012). *Фразеолошки речник српског језика*. Нови Сад: Прометеј.
- Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања* (2019). Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 11/2019. Retrieved October 30, 2020 from the World Wide Web <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/11/1/reg>.
- Пурић, Д. (2018). Вежбање у настави српског језика у функцији унапређивања усменог и писаног изражавања ученика млађег школског узраста. *Зборник радова*, 21(20), Педагошки факултет у Ужицу, 163–176.
- Смиљковић, С. и Стојановић, Б. (2011). *Компаративни приступ методици матерњег језика и књижевности*. Врање: Учитељски факултет.
- Стакић, М. (2017). Ставови учитеља о мотивационој вредности језичких предлога у уџбеницима граматике. У С. Маринковић (ур.): *Културно-потпорна средства у функцији наставе и учења* (317–332). Ужице: Учитељски факултет.
- Станојчић, Ж. и Поповић, Љ. (2011). *Грамматика српског језика за гимназије и средње школе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Цвијетић, Р. (2004). *Живот речи: прилози настави српског језика и књижевности*. Ужице: Учитељски факултет.
- Цвијетић, Р. (2006). Систем лексичких и семантичких вежби у настави српског језика. *Иновације у настави*, XIX(1), 36–44.
- Штрбац, Г. (2018). *Фразеологија о човеку и човек у фразеологији*. Нови Сад: Филозофски факултет.

Mirjana M. Stakić

University of Kragujevac, Faculty of Education in Užice

INTRODUCING PHRASEOLOGISMS UNITS IN JUNIOR GRADES OF PRIMARY SCHOOL

Summary

One of the novelties in the reformed *Curriculum for the Fourth Grade of Primary School* (2019) the application of which will begin from 2021/2022 is the introduction of common linguistic expressions into the curriculum content and phraseological units into outcomes of the Serbian Language course. Although we are talking about the content of a single course, it marks a major step forward and lays the groundwork for methodological acquisition of phraseology in junior grades of primary school. Therefore, our paper provides specific methodological recommendations and know-how for introducing students to phraseologisms in junior grades of primary school, and points to the terminological inconsistency between concepts in the curriculum content, learning and instructions for didactic-methodological implementation of the curriculum outcomes that may bear upon the selection of language teaching material, thus putting fourth-graders in an unfavourable position when it comes to enriching their vocabulary with phraseological units. This implies the need for harmonization of terminology in the curriculum content and learning outcomes, harmonization of learning outcomes with the requirements of contemporary teaching methodology, as well as the need for further methodological research that will address the issue of studying phraseological units in junior grades of primary school.

Keywords: *Serbian language, phraseological unit, methodological approach to phraseology, junior grades of primary school, primary school students.*